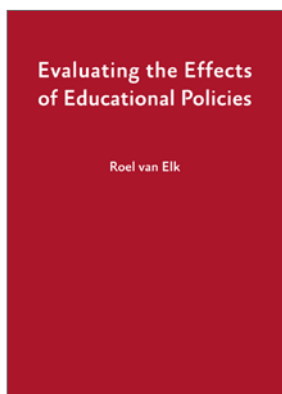

Promotie

Dit proefschrift beoogt een bijdrage te leveren aan de zoektocht naar effectieve beleidsmaatregelen in het onderwijs. Onderwijsuitkomsten worden bepaald door veel observeerbare en niet-observeerbare factoren, zoals kenmerken van de school, de leraar, ouders of familie, medeleerlingen, en het aangeboren talent en de motivatie van de leerling zelf. Selectieprocessen in het onderwijs maken het moeilijk om het effect van een beleidsmaatregel op een betrouwbare manier te onderscheiden van deze factoren. In dit proefschrift staat een geloofwaardige identificatie van de oorzakelijke effecten van beleid centraal op basis van quasi-experimentele onderzoeksmethoden, zoals instrumentele variabele analyses en *difference-in-differences*-modellen. Deze zijn toegepast op vier concrete beleidsinterventies in Nederland.

Het tijdstip waarop leerlingen worden geselecteerd in verschillende onderwijsniveaus is een van de meest opvallende institutionele verschillen tussen onderwijssystemen van landen. In een rapport van de OESO uit 2007 werd gesuggereerd dat de relatief vroege selectie in Nederland de groei in de deelname aan het hoger onderwijs kan beperken. Een van de studies in dit proefschrift onderzoekt het effect van het tijdstip van selectie op het behalen van een diploma in het hoger onderwijs, door gebruik te maken van variatie binnen het Nederlandse onderwijssysteem. Sommige scholen in Nederland bieden categoriale klassen aan, waarbij leerlingen na het verlaten van het primair onderwijs op twaalfjarige leeftijd direct worden geselecteerd in een bepaald onderwijsniveau. Andere scholen bieden gecombineerde klassen aan die het tijdstip van selectie met één of twee jaar uitstellen. Deze variatie in het tijdstip van selectie wordt benut door het afronden van het hoger onderwijs onder vroeg geselecteerde leerlingen te vergelijken met het afronden van het hoger onderwijs onder later geselecteerde leerlingen. Er wordt gebruikgemaakt van VOCL-data (Voortgezet Onderwijs Cohort Leerlingen), bestaande uit leerlingen die in 1989 instroomden in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs. Het onderzoek richt zich op leerlingen die het primair onderwijs hebben verlaten met een mavo-advies. Dit is een homogene groep leerlingen wat betreft vaardigheden, die naar verwachting het sterkst zal worden beïnvloed door het tijdstip van selectie. In het onderzoek zijn de onderwijsloopbanen van 3936 leerlingen over de tijd gevolgd tot en met het schooljaar 2007/2008. Leerlingen die direct naar een categorale mavo gaan en dus vroeg zijn geselecteerd worden vergeleken met leerlingen die een gecombineerde brugklas (mavo-havo of mavo-havo-vwo) volgen en dus later zijn geselecteerd. De belangrijkste uitdaging voor het vaststellen van een oorzakelijk effect is de mogelijke zelfselectie van leerlingen in verschillende typen klassen. Hier wordt op een aantal manieren mee omgegaan. Ten eerste wordt in de analyses gecontroleerd voor een grote verzameling persoonlijke en sociaaleconomische achtergrondkenmerken en toetscores op entreetoetsen

ROEL VAN ELK

Wetenschappelijk medewerker bij het
Centraal Planbureau

die leerlingen bij de aanvang van het voortgezet onderwijs maken. Ten tweede wordt een IV-analyse (instrumentele variabele) uitgevoerd, waarbij het regionale aanbod van categoriale en gecombineerde klassen wordt gebruikt als instrument voor vroege selectie. De schattingsresultaten wijzen uit dat vroege selectie een negatief effect heeft op het afronden van het hoger onderwijs. *Ordinary-least-squares*-regressieschattingen laten zien dat vroege selectie de kans op het behalen van een diploma in het hoger onderwijs met ongeveer vijf procentpunt verkleint, van circa 26 naar 21 procent. De IV-schattingen laten nog grotere negatieve effecten van vroege selectie zien. Additionele analyses wijzen uit dat leerlingen met een havo-advies niet negatief worden beïnvloed wanneer zij samen met leerlingen met een mavo-advies in een gecombi-

neerde klas geplaatst worden. De onderzoeksresultaten suggereren dat het aantal hoogopgeleiden kan worden vergroot door uitstel van het tijdstip waarop leerlingen worden geselecteerd in verschillende onderwijsniveaus.

Een andere studie in het proefschrift evalueert de effecten van de zogeheten wijksschool op een aantal sociaaleconomische uitkomsten. De wijksschool is een intensief programma voor voortijdig schoolverlaters met een meervoudige problematiek in Rotterdam. In het onderzoek worden jongeren die door de gemeente Rotterdam zijn verwezen naar de wijksschool vergeleken met een controlegroep, die bestaat uit jongeren die naar een regulier re-integratietraject zijn verwezen. Om mogelijke zelfselectieproblemen uit te sluiten is een gecontroleerd veldexperiment opgezet, waarbij gebruik is gemaakt van capaciteitsrestricties op de wijksschool. Hierdoor zijn jongeren die in aanmerking kwamen voor de wijksschool gedurende vaste tijdsperiodes toegewezen aan de controlegroep. De analyses laten zien dat een verwijzing naar de wijksschool leidt tot een toename van criminele activiteit, vooral onder de groep jongeren die al crimineel actief was voor aanvang van het programma. Peer-effecten binnen de wijksschool zijn een mogelijke verklaring voor deze bevinding. Er wordt geen bewijs gevonden dat het programma erin slaagt de kans op terugkeer in het onderwijs of een baan te vergroten ten opzichte van de bestaande trajecten.

Naast de genoemde studies bevat het proefschrift evaluaties van een nieuw type financiële prikkel voor regionale onderwijsautoriteiten om voortijdig schoolverlaten te verminderen en van een intensief beleidsprogramma voor zwakke scholen in Amsterdam op de onderwijsprestaties. De onderzoeksresultaten in het proefschrift illustreren dat nieuwe beleidsmaatregelen niet altijd uitpakken zoals vooraf beoogd.

LITERATUUR

Elk, R. van (2014) *Evaluating the effects of educational policies*. Proefschrift. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.